

*EWA ROSPEK-BIEGAŃSKA, CZESŁAW MANCEWICZ
Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Marszewie*

PRZEPROWADZANIE POKAZU I DEMONSTRACJI W GOSPODARSTWIE ROLNYM

W niniejszym artykule, opartym w całości na instrukcjach metodycznych ODR Marszew, przedstawiono sposób przeprowadzania pokazów i demonstracji w gospodarstwach rolnych. Zagadnienia te są niezmiernie ważne w uczeniu rolnika, jak powinien prawidłowo zorganizować produkcję, jakie zapewnić warunki do produkcji zdrowej żywności itp.

Zasada łączenia teorii z praktyką wskazuje na obowiązek wdrażania rolników do umiejętnego stosowania wiadomości w celu rozwiązywania zadań o charakterze praktycznym.

Dlatego jednym z ważnych czynników przekazywania wiedzy i polepszania metod pracy doradczej jest opanowanie techniki przeprowadzania pokazów i demonstracji rolniczych.

1. Metodyka przeprowadzania pokazów rolniczych

1.1 Wstęp

Pokaz w pracy doradcy może występować jako metoda lub forma organizacyjna. W pierwszym przypadku pokaz dotyczył będzie określonego przedmiotu lub urządzenia. W drugim przypadku pokaz dotyczył będzie czynności, które uczestnik szkolenia ma wykonać, aby nabyć określonych sprawności.

Metoda pokazu polega na ukazywaniu przedmiotów i urządzeń w naturalnej postaci i możliwie w warunkach naturalnych. Pokaz rolniczy dotyczy na ogół określonego procesu produkcyjnego lub zabiegu np:

- sporządzanie sianokiszonek lub kiszonek,
- selekcja negatywna ziemniaków,
- stosowanie środków dezynfekcyjno-zoohigienicznych w chowie krów, itp.

Przy pomocy pokazu można doskonale upowszechniać nowości oraz uczyć prawidłowego stosowania technologii już znanych, ale stosowanych z błędami, w celu ich wyeliminowania.

1.2 Czynności doradcy poprzedzające przeprowadzenie pokazu.

Przygotowanie pokazu wymaga przestrzegania podstawowych zaleceń metodycznych.

1. Wybór wsi - tam, gdzie dany problem nie jest jeszcze wdrożony lub jest stosowany z poważnymi błędami. Nie organizuje się pokazu we wsiach, w których nie istnieje problem popełnionych błędów danego zagadnienia.
2. Wybór gospodarstwa - wybieramy gospodarstwo wielkością, typowe dla okolicy, wyposażone w odpowiedni sprzęt i siłę roboczą lub dostępne usługi mechanizacyjne lub donajemy siły roboczej (jeśli te czynniki są niezbędne dla przeprowadzenia pokazu), o nasilonej produkcji zwierzęcej (gdy pokaz takiej produkcji dotyczy), posiadające odpowiedni pod względem ilościowym i jakościowym surowiec (jeśli pokaz dotyczy sporządzania kiszzonek). Zamiar przeprowadzenia pokazu należy wcześniej uzgodnić z rolnikiem, na co musi on wyrazić swoją zgodę.
3. Ustalenie terminu pokazu oraz zawiadomienie o nim rolników danej i okolicznych wsi.
 - a) pokaz należy zorganizować w dniu, w którym nie odbywa się targ, skup żywca, itp.
Pora pokazu nie powinna kolidować w stałym harmonogramie prac gospodarskich.
 - b) o mającym się odbyć pokazie należy powiadomić wszystkich rolników danej wsi poprzez najbardziej przyjęty w środowisku sposób zawiadomiania (plakaty, kurenda, osobiste zaproszenie rolników).
4. Opracowanie scenariusza pokazu uwzględniającego:
 - a) ogólną koncepcję pokazu, czyli co i jak chcemy pokazać, jakimi środkami technicznymi, jak będzie zorganizowana praca, kto i jakie momenty będzie objaśniał, a kto podsumuje pokaz i wyciągnie wnioski,
 - b) konspekt uwzględniający podstawy teoretyczne tematu pokazu, które należy przekazać słuchaczom, jak również wskazówki praktyczne ze szczególnym uwzględnieniem najczęściej popełnianych błędów w celu ich wyeliminowania,
 - c) wyliczenie potrzeb sprzętu, siły roboczej (w przypadku np. pokazu kiszzonek) i możliwości zabezpieczenia tych potrzeb,
 - d) wykaz potrzebnych środków (np. folia, drobny sprzęt, itp.).

Scenariusz musi uwzględniać fakt, że pokaz organizowany jest nie jako cel sam w sobie, ale często jako część składowa jakiegoś procesu w danym gospodarstwie i ma uwidocznic nie tylko szczegóły tego procesu, lecz także jego organizację. W związku z tym scenariusz musi być opracowany przy udziale właściciela gospodarstwa, który musi wiedzieć, jaka jest jego rola zarówno w przygotowaniu pokazu jak i jego realizacji.

5. Pokaz należy do grupowych metod upowszechniania postępu.

Określa się, że grupę stanowi 5-30 osób, ale dla spełnienia wymogów szerszego upowszechniania tematu w środowisku należy zapewnić frekwencję najlepiej 20-30 osób. Aby taka była, należy ustalić odpowiedni dzień, porę, postarać się, aby wiadomość o pokazie dotarła do wszystkich gospodarstw.

1.3 Przebieg pokazu.

1. Podanie tematu pokazu

2. Cele pokazu:

- należy założyć
- a) poznawczy
- b) kształcący
- c) wychowawczy

3. Czas trwania pokazu

(w zależności od tematu 1-3 godz.)

4. Tok pokazu:

- a) pogadanka
 - określić cel pokazu i niezbędne informacje dotyczące tematu pokazu
- b) demonstracja środków niezbędnych do przeprowadzenia pokazu
- c) instruktaż
 - omówienie techniki
 - przypomnienie podstawowych zasad BHP
 - omówienie kolejnych etapów wykonywanych czynności
 - ostrzeżenie przed często popełnianymi błędami
 - jeśli temat pokazu to umożliwić przeprowadzić go w zwolnionym tempie oraz w tempie roboczym
 - ćwiczenie - jeśli jest możliwość umożliwić wykonanie czynności kilku osobom uczestniczącym w pokazie
- d) dyskusja
 - dyskusję należy koncentrować na znaczeniu demonstrowanego tematu
- e) podsumowanie pokazu

podsumowania dokonuje prowadzący pokaz omawiając rezultaty poszczególnych czynności oraz rezultaty, jakie można osiągnąć w wyniku prawidłowego wykonywania (zabiegu, technologii, itp.)

1.4. Dokumentacja

Odpowiedzialny za przygotowanie i przeprowadzenie pokazu agronom opracowuje ankietę wraz z listą obecności.

2. Przeprowadzanie pokazu (na przykładzie pielęgnacji bydła)

2.1. Temat i czas pokazu

Wykładowca, bądź agronom po podaniu tematu zajęcia wprowadza zagadnienie podając np. znaczenie higieny zwierząt lub przeznaczenie sprzętu do czyszczenia skóry. Następnie wskazuje, co będzie przedmiotem obserwacji.

- Obserwację pokazu - należy tak zorganizować, by wszyscy uczestnicy mogli dokładnie śledzić przebieg pokazu. Jeżeli pokaz odbywa się w pomieszczeniu wówczas pamiętać należy o dobrym oświetleniu.
- Ważnym elementem metodycznym jest tempo przeprowadzania pokazu. Zbyt szybkie tempo wykonywania zabiegów wpływa ujemnie na opanowanie ruchów. Dobrze jest rozpocząć pokaz od zwolnionego tempa i od wyodrębnienia elementów składowych, aby uczestnicy zaobserwowali dokładnie czynności i mogli ująć kolejność i technikę wykonania. Przy wtórnym pokazie poszczególnych operacji zachować należy właściwe tempo zabiegu.
- Pokaz należy tak zorganizować i tak stawiać pytania w czasie obserwacji, by najważniejsze składniki i cechy przedmiotów lub czynności wywarły na uczestnikach najsilniejsze wrażenie.
- Pokaz powinien być przeprowadzony sprawnie i powinien pozwolić na poznanie rzeczy, procesów i ich rozwoju w działaniu.
- Pokaz wymaga gruntownego przygotowania i przemyślenia przebiegu całego zajęcia szkoleniowego.
- Czas trwania pokazu: 1-3 godzin zegarowych.
Pokaz pielęgnacji bydła podzielić można na dwa zajęcia:
 - zajęcia I - codzienna pielęgnacja bydła 1-1,5 godz.
 - zajęcia II - obcinanie i pielęgnacja racic - 2 godz.Temat pokazu można zrealizować również na 1 zajęciu w czasie 3 godzin.

2.2. Cele pokazu

- Cel poznawczy* – zapoznanie uczestników z zasadami prawidłowej pielęgnacji bydła

- Cel kształcący* – wyrabianie umiejętności przeprowadzenia prawidłowej pielęgnacji.
- Cel wychowawczy* – przekonanie słuchaczy o konieczności stosowania zalecanych zabiegów pielęgnacyjnych.

2.3. Tok pokazu

Tok pokazu - np. codzienna pielęgnacja bydła

- a) metodą pogadanki określić cel pokazu i niezbędne informacje z podkreśleniem dodatniego wpływu systematycznego czyszczenia na wzrost mleczności krów, np. wg niektórych autorów około 8%, przy łagodnym obchodzeniu się ze zwierzętami i czyszczeniu po dojeniu i odpasie porannym. Przy ręcznym dojeniu zmniejsza się około 10-krotnie ilość bakterii i zanieczyszczeń w mleku. Dodatni wpływ czyszczenia uwidacznia się w połysku skóry, gdyż gruczoły łojowe pod wpływem szczotki zaczynają obficie wydelać tłuszczopotę. Krowa często i starannie czyszczona ma włos krótki i gęsty.
- Demonstracja sprzętu do czyszczenia, szczotka, zgrzebło, elektroluks, woda z mydłem i ścierką, grzebień.

Instruktaż

- Omówienie techniki czyszczenia krowy.
- Przypomnienie podstawowych zasad BHP przy czyszczeniu zwierzęcia.
- Opis kolejnych etapów czyszczenia krowy.
- Ostrzeżenie przed często popełnianymi błędami, np. czyszczenie zgrzebłem skóry zwierząt.
- Pokaz czynności wykonywanych przy czyszczeniu zwierząt. Pokaz wykonać w tempie zwolnionym z równoczesnym wyjaśnieniem wykonywanych czynności. Najczęściej czyszczenie rozpocząć od wytarcia miejsc silnie zabrudzonych wiechciem słomy, wymyciem wodą z mydłem i wytarciem. Po wyschnięciu skórę czyścić szczotką ujętą w prawej ręce, trzymając równocześnie w lewej ręce zgrzebło, które służy do czyszczenia z pyłu i brudu szczotki. Czyścić należy z układem włosów dokładnie od szyi i stopniowo do zady.
- Przy zastosowaniu elektroluksu pokaz wykonać w oborze. Po zakończeniu czyszczenia należy kitę ogonową wymyć, a po wytarciu rozczesać rzadkim grzebieniem.
- Pokaz czyszczenia w tempie roboczym wykonać na drugiej krowie z ponownym zwróceniem uwagi na przestrzeganie warunków BHP i objaśnieniem podsumowującym rezultaty pokazywanych czynności.
- Ćwiczenie czyszczenia krowy przez 1-2 uczestników.

- Dyskusja: Dyskusję koncentrować na znaczeniu higieny skóry oraz właściwym przeprowadzeniu zabiegu.
- Podsumowanie I - części pokazu dokonują prowadzący, zwracając uwagę na właściwie przeprowadzone czynności czyszczenia, popełnione błędy, efekty braku przestrzegania właściwego obchodzenia się ze zwierzętami przy ich pielęgnacji.

Tok pokazu np. obcinania i pielęgnacji racic.

- Metodą krótkiego wykładu lub pogadanki omówić cel pokazu. Przedstawić skutki braku wykonywania pielęgnacji racic oraz jej korzystne rezultaty. Nienormalny kształt racic wpływa ujemnie na samopoczucie zwierząt, wywołując cierpienie i tym samym powoduje spadek produkcji. Zwierzęta takie po pewnym czasie zapadają na przewlekłe choroby stawów koronowych i pięcinowych i są przedwcześnie brakowane. U dorosłego bydła przynajmniej dwa razy w ciągu roku wiosną i jesienią odpowiednio obcinać i formować racice.
- Demonstracja sprzętu do pielęgnacji i obcinania racic;
 - poskrom przewoźny lub stacyjny (jeśli taki jest w dyspozycji),
 - sznur i kołek do unieruchomienia nogi zwierzęcia,
 - drewniany klocek o powierzchni około 20x20 cm,
 - młotek i strug, szczypce do obcinania racic,
 - kątownica do formowania strzałki, szerokie dłuto do wyrównania podeszwy i nóż wyrównawczy.

Instruktaż

- Omówienie techniki wykonywania zabiegu.
- Przypomnienie przestrzegania zasad BHP przy wykonywaniu zabiegu, tj. zachowanie ostrożności, spokojne podejście do zwierzęcia i bezpieczne wykonywanie czynności pielęgnacyjnych. Przy pielęgnacji racic należy zapewnić pomoc osób dorosłych w celu ujarzmienia zwierzęcia i wykonywania zabiegu.
- Opis kolejnych etapów zabiegu.
- Ostrzeżenie przed popełnianymi błędami, tj. niewłaściwego obcinania, co może doprowadzić do skaleczenia i infekcji, nie przestrzegania przepisów BHP.
- Pokaz czynności obcinania racic w tempie zwolnionym przy użyciu poskromu. Po unieruchomieniu zwierzęcia w poskromie zabieg jest prosty. Zwierzę ujarzmiamy przez odpowiednie podniesienie nogi podlegającej zabiegowi. W pierwszej kolejności należy oznaczyć kredą części racic przeznaczone do usunięcia, po czym przystępuje się do zabiegu obcięcia za pomocą dłuta pobijanego drewnianym młotkiem, nadmiernie wyrośniętej tkanki rogowej. Zamiast dłuta i młotka można

użyć szczypce. Przycięte z grubsza racice wyrównać pilnikiem i nożem. Po obcięciu nadmiernie wyrosniętych części racic przystąpić do uporządkowania podeszwy przy pomocy struga, a następnie pilnika. Obcinanie racic powinni przeprowadzać ludzie przeszkoleni tak, aby zwierzęcia nie skaleczyć. W przypadku zranienia zastosować środki dezynfekcyjne, np. wodę utlenioną i jodynę. W czasie zabiegu należy również dłutem i nożycami odpowiednio przyciąć raciczki w celu nadania im odpowiedniej wielkości i kształtu.

- Pokaz obcinania racic w tempie przyspieszonym wykonać na drugiej kończynie krowy.
- Wykonywanie zabiegu przy udziale uczestników z zachowaniem warunków BHP.
- Dyskusja koncentrująca uwagę uczestników na celowości i prawidłowości wykonywanych zabiegów.
- Podsumowanie pokazu przeprowadza instruktor omawiający rezultaty wykonywania czynności.
- Pokaz obcinania racic bez użycia poskromu. W pokazie zapewnić pomoc 2-3 dorosłych mężczyzn pomagających w ujarzmieniu i przeprowadzeniu zabiegu. Pokaz wykonać poza budynkiem inwentarskim. Do ujarzmienia kończyny wykorzystać sznur i drążek drewniany. Pokaz wykonać według kolejności zachowanej przy użyciu poskromu.
- Dokumentacja - ankieta z przeprowadzonego pokazu wraz z listą obecności.

Przy organizacji i przebiegu pokazu zachować należy pewien logiczny układ. Przed pokazem należy zapoznać się ze wszystkimi szczegółami, warunkami, literaturą, słuchaczami i dopiero później przygotować plan lub szczegółowy konspekt, w którym zharmonizowane będą wszystkie czynności w miejscu i czasie.

3. Metodyka przeprowadzania demonstracji (na przykładzie produkcji roślinnej)

3.1. Cel demonstracji

Demonstracja agrotechniczna ma na celu osiągnięcie konkretnego efektu produkcyjnego dzięki wprowadzeniu określonych innowacji najpierw w jednym gospodarstwie, a następnie przeszczepienie do innych gospodarstw.

3.2. Wybór wsi i gospodarstwa.

1. Wybór wsi - określony temat demonstracji planujemy zrealizować w takiej wsi, w której występuje największe zainteresowanie daną uprawą.

2. Wybór gospodarstwa - gospodarstwo jest typowe dla określonej produkcji roślinnej, sam rolnik wykazuje zainteresowanie tematem demonstracyjnym.

3.3. Wstępne przygotowanie demonstracji

1. Wybór pola - wybieramy takie pole, które najbardziej w danym gospodarstwie spełnia wymagania rośliny będącej tematem demonstracji (przedplon, klasa gleby, powierzchnia itp.)
2. Pobranie prób glebowych i określenie zasobności w P, K, Mg.
3. Sposób przeprowadzenia demonstracji - należy szczegółowo omówić z rolnikiem instrukcję demonstracyjną, potrzebne środki niezbędne do prawidłowego przebiegu demonstracji oraz innych spraw.
Demonstracja prowadzona jest na powierzchni określonej w szczegółowej instrukcji.
4. Dokumentacja.
Dokumentacja dotycząca prowadzonej demonstracji znajduje się w gospodarstwie, które ją prowadzi i zawiera:
 - instrukcję demonstracyjną,
 - kartę demonstracyjną (2 egzemplarze), na której agronom na bieżąco nanosi wszystkie zaszłości (np. opryski: kiedy, jakim środkiem, w jakiej dawce je wykonano),
 - ulotki tematyczne.

3.4. Przebieg demonstracji

1. Nadzór prowadzonej demonstracji od momentu zbioru przedplonu do zbioru plonu z pola demonstracyjnego przez osobę prowadzącą demonstrację.
2. Wykonywane zabiegi agrotechniczne, nawożenie, siew - sadzenie, zabiegi ochrony roślin i termin ich wykonania realizowane są zgodnie z zaleceniami instrukcji i prowadzącego demonstrację.
3. Prowadzący demonstrację dokonuje lustracji demonstrowanych pól - upraw w trakcie wegetacji i ustala niezbędne bieżące zalecenia, zwracając szczególną uwagę na potrzebę i możliwości dokarmiania roślin, zwalczanie chorób i szkodników.
4. Doradca uzgadnia z rolnikiem termin, sposób zbioru, plonów i omawia osiągnięte wyniki.

3.5. Upowszechnianie wyników.

W celu upowszechnienia popularyzacji określonych innowacji należy:

- przeprowadzić lustrację grupową (przeprowadza się ją w trakcie trwania demonstracji, po szerokim jej rozpropagowaniu w środowisku),
- zapoznać rolników (wsi, gminy) na zebraniach wiejskich kółek rolniczych, szkoleniach z wynikami porwadszonej demonstracji, z jednoczesnym porównaniem ich ze średnim plonem roślin uprawianych na innych polach, w danym gospodarstwie, ze średnim plonem roślin wsi, gminy,
- podać wyniki demonstracji do działu informacji w celu dalszego ich rozpropagowania,
- jeśli istnieje możliwość, podać uzyskane w ramach demonstracji wyniki w prasie lokalnej.